

Zemřel Ludvík Štěpán

Dne 29. prosince 2009 po krátké těžké nemoci nečekaně zemřel prof. PhDr. Ludvík Štěpán, PhD., profesor Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, literární vědec, slavista, polonista a bohemista, historik literatury, básník, prozaik, esejista a literární kritik, vedoucí Semináře západoslovanských jazyků a literatur Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, člen oborové rady doktorského studia Filologie a předseda oborové komise Polská literatura, člen dalších oborových komisí doktorského studia, šéfredaktor časopisu *Proudy*, výkonný redaktor časopisu *Slavica Litteraria* a člen redakční rady časopisu *Opera Slavica*, předseda *Středoevropského centra slovanských studií*, o. s., nositel stříbrné medaile Masarykovy univerzity.

Narodil se v Dačicích 2. února 1943 a tam také dosáhl základního vzdělání. Po absolvování průmyslovky v Brně na Kotlářské ulici v letech 1957-1961 pracoval postupně jako projektant, technik ve Státním divadle v Brně a od druhé poloviny 60. let jako novinář v brněnské redakci *Lidové demokracie* a *Mladé fronty* (do roku 1974), později byl až do roku 1990 v svobodném povolání jako publicista, spisovatel, překladatel a scenárista. Koncem druhého tisíciletí působil jako ředitel nakladatelství, jako redaktor deníku *Demokrat* a jiných novin a časopisů, založil uměleckou a reklamní agenturu a krátce pobyl i v redakci *Brněnského večerníku*. Mezitím v letech 1985-1991 vystudoval polštinu a češtinu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a také postgraduální doktorské studium v oboru polská literatura (1997). Čtyři roky na to se habilitoval. Ta doba od roku 1996, kdy jsem ho po krátkém externím přednášení povolal na Ústav slavistiky jako odborného asistenta, přes doktorskou a habilitační práci a nakonec k univerzitní profesuře (byl jediným profesorem-literárněvědným polonistou v České republice) byla zaplněna pilnou prací, v níž zesnulý plně uplatnil svou zkušenost spisovatele, tedy básníka, prozaika a překladatele, k zajímavému uchopení literatury obecně a polské zvláště.

Své umělecké počiny zahájil básnickými díly *Kradení slétniček* a *Klepání na lásku* (obě 1973). Pak již zjevně převládá próza, ať již povídky *Květiny jsou tu zbytečné* (1976), román *Vichřice* (1977), přeložený v roce 1981 do slovenštiny, novela *Znamení břízy* (1979), která roku 1987 vyšla i polsky, půvabná dětská knížka *Pan Střelnice* (1979), román pro mládež *Kovbojové z papíru* (1986), dvě filmové povídky *Zhluboka, zdaleka* (1989) aj. Za jádro jeho umělecké tvorby však pokládám – ovšem kromě relativně rané *Vichřice* – romány *A jinak se pluje po moři* (1985) a *Transplantace* (1990), v nichž dosahuje mimořádného účinku básnivým jazykem a spojením fikce a dokumentu, i když byl znám také jako autor humorné literatury pro děti, mj. *Máme rádi zvířata* (spoluautor Václav Richter, 1996), *Mezi námi zvířaty I* (ilustrace Miroslav Pavlík, 2004), *Mezi námi zvířaty II* (ilustrace Miroslav Pavlík, 2004), 150 lepoprel (mj. *Co dělám celý den*, 1993), ucelené řady čítanek a učebnic, spoluautorství *Českého slabikáře* a také zábavné četby.

Podstatnou částí jeho díla jsou překlady z polštiny: přeložil mimo jiné výbor z básní Ewy Lipské, román Macieje Kuczyńskiego, novelu Bohdana Czeszka, výbor epigramů a aforismů Stanisława Jerzyho Lece (1984), nepočítaje v to ovšem překlady časopisecké i to, že v roce udělení Nobelovy ceny Jaroslavu Seifertovi seznámil polskou veřejnost s básníkovým dílem v samostatné studii. Podílel se také autorsky na svazku *Karkonosze liryczne – Lyrisches Riesengebirge – Lyrické Krkonoše* (ed. a výbor Wojciech Grzelak, úvod Marek

Zybara; překlad polských veršů L. Š., překlad německých veršů L. Š. s J. Dohnalem, medailónky českých a polských autorů L. Š., Towarzystwo Przyjaciół Jeleniej Góry, Jelenia Góra 2001, 154 s.) a básní Mariana Grzeszczaka *Nebe plné vlastovek* (výbor básní – výběr, překlad, doslov, il. Mirka Zogatová-Fikrová, Středoevropské centrum slovanských studií – SvN Regiony, Brno 2006, 180 s.). Štěpánovu uměleckou literární tvorbu charakterizuje především žánrová a tematická pestrost, flexibilita, která však rozhodně není překotným přebíháním: je tu pevně ukotvení v krajině i v řemesle; ostatně jubilantovo původní povolání tu zanechalo v dobrém slova smyslu výrazné stopy.

Básník, novinář, publicista, povídkář, novelista, romanopisec, překladatel – tyto role byly postupně doplňovány označeními literární kritik a nakonec literární vědec, především historik teoretizujícího založení. K tomu se postupně propracoval od 90. let 20. století, zejména v knižních monografiích *Polská epigramatika – žánr fraška a epigram ve spektru malých literárních forem* (1998) a posléze v habilitačním spisu *Vývoj žánrového systému polské literatury (od renesance k postmodernismu)*, z nějž autor vypracoval monografii *Hledání tvaru. Vývoj forem polských literárních žánrů (poezie a próza) ve Spisech FFMU* (Brno 2003, 490 s.). Kromě těchto ucelených monografií, do nichž vtělil svou zkušenost spisovatele, ale také znalost genologických a komparatistických teorií, zejména českých a polských, a jimiž se začlenil do tzv. pražsko-brněnské školy literární komparistiky a genologie – jak ji pojmenovali Edward Kasperski a před ním Slavomír Wollman – a která má své slavné předchůdce (F. Wollman, S. Vilinskij a jejich žáci) a neméně důležitou přítomnost, napsal na desítky vědeckých studií, stačil redigovat *Slovník polských spisovatelů* (2000) a vytvořit pro něj sám nejvíce hesel a poté s kolegy založit občanské sdružení *Středoevropské centrum slovanských studií* a stát se jeho ředitelem. Nutno také připomenout jeho spolupráci s lodžským centrem genologických studií (prof. Grzegorz Gazda aj.) na utváření *Slovníku literárních žánrů* a jeho kontakty s vratislavskou, katovickou, poznaňskou a bielskobialskou univerzitou, univerzitou v Lipsku a pracovištěm v Budyšině, kde sledoval zejména spolupráci na poli polonistiky a sorabistiky.

Kromě toho napsal a vydal řadu vědecko-pedagogických spisů, jimiž postupně zaceľoval mezeru zející v české literárněvědné polonistice a slavistice, a to *Pohledy na slovanské literatury* (2003), *Stručný nástin dějinného vývoje polské literatury I* (2005), *Cesty mezi formami* (2007), *Pohledy na slovanské literatury II* (2007). Byl také editorem řady kolektivních monografií: *Cesta k realitě – Literatura a kultura v druhé polovině 19. století* (2003), *Černá a bílá pravda – Josef Suchý (1923-2003)* (2004), *80 let české polonistiky* (2004) a *Poláci v Brně* (2007). Počátek 21. století byl u něho spjat rovněž s účastí v různých porotách literárních a vědeckých soutěží a s pobyty na univerzitách ve Vratislavi a Poznani, s účastí na mezinárodních vědeckých konferencích u nás, v Polsku a na Slovensku a s redigováním nebo spoluredigováním slavistických periodik *Litteraria Humanitas* a *Slavica Litteraria*.

Specifikem díla prof. Štěpána bylo budování západoslovanských filologií, zejména polonistiky, a jeho široké rozpětí od poezie, k próze, literatuře pro děti, literární kritice, esejistice, popularizaci a publicistice k literární historii a teorii, komparatistice a genologii, jak prokázal svými studiemi a pedagogickým působením. Z toho také vyplývala jeho agilnost ediční a publikační, kterou potvrzovalo jeho členství v redakčních radách a jeho vydavatelská aktivita v rámci Ústavu slavistiky a především občanského sdružení *Středoevropské centrum slovanských studií* a vydavatelství REGIONY. A ovšem také soustava jeho zahraniční spolupráce s polonistikami a slavistikami, zejména ve střední Evropě. Prof. Ludvík

Štěpán se podílel na koncepci současného Ústavu slavistiky FF MU i ve smyslu jeho areálové orientace, v poslední době například při utváření podoby nových takto orientovaných studijních oborů.

Jeho práce, přátelství, smysl pro řád a lidskost nebudou zapomenuty.

Ivo Pospíšil